Halford J. Mackinder

A NEMZETEK SZABADSÁGA

E tanulmány számos ponton elfogadhatatlan a magyar érdekek, történelem és értékrend szempontjából. Történelmi dokumentációként, forrásként közöljük. Szerzője, a skót származású földrajztudós (1861–1947) 1904-től fokozatosan a brit geopolitika megalapítójává vált. Gondolatai – akár szerette volna, akár nem – egyre inkább kezdték meghatározni az angol geostratégiát, és egészen máig hatást gyakorolnak, az amerikai harcászatig elmenően. Fordításunk alapjául a következő kiadás szolgált: Democratic Ideals and Reality. A Study in the Politics of Reconstruction by the Right Honourable Sir Halford J. Mackinder. *Washington, 1996, National Defense University Press /Defense Classic/. Alább a mű VI. fejezete olvasható. 1919-ben jelent meg először, s többek között megtudhatjuk belőle, hogy az angolok milyen „szabadságot" szántak hazánknak.*

A szövetségesek megnyerték a háborút. De hogyan jutottunk győzelemre? Az egész folyamat figyelmeztetésekkel teli. Elsősorban a brit flotta mentett meg bennünket,[1] valamint az a döntés, amely tengerre küldte a britek hajóit – ez biztosította az angolok és a franciák közötti kommunikációt. E gyorsaság és elszántság az angolok azon szokásának eredménye volt, hogy képesek a lényegre összpontosítani felületes tényezők közepette. Másodsorban a marne-i csata francia lángelméjének csodás győzelme mentett meg bennünket, ami a kiváló francia katonai akadémián hosszú éveken át zajló, mélyen átgondolt előkészület után jöhetett létre. Egyéb tekintetben a francia hadsereg nem állt teljesen készen a háborúra, kivéve persze a bátorságot. Végül – de nem utolsósorban – a régi, hivatásos katonákból álló angol sereg mentett meg bennünket Ypres közelében. Ez a név fontossági sorrendben közvetlenül Thermopülé mellett foglal helyet a történelemben. Röviden: a kivételes tehetség és a páratlan hősiesség mentett meg bennünket az előrelátás és a felkészülés elutasításának következményeitől. Ez ékesszólóan bizonyítja a demokrácia erejét és gyengeségét.

Ezután két éven át stabilizálódott a hadviselés, és a háború a szárazföldi lövészárkokban valamint a tengereken tengeralattjárók között zajlott. A háború az ellenség kifárasztására épült, s az idő múlása Angliának kedvezett, Oroszországnak azonban nem. 1917-ben Oroszország megroppant, majd összetört. Németország meghódította a keleti területeket, a szláv népek teljes leigázását azonban elhalasztotta, hogy először nyugati ellenfeleire sújthasson le. Nyugat-Európa kénytelen volt Amerikához fordulni

[1] Az első világháborúról van szó, angol nézőpontból. *(A szerk.)*

segítségért, hiszen Nyugat-Európa önmagában képtelen lett volna megváltoztatni a keleten kialakult helyzetet. Ismét időre volt szükség, hiszen Amerika, a nagy demokráciák harmadik országa a másik kettőnél is kevésbé volt felkészülve arra, hogy háborúba induljon. A szükséges időt az angol matrózok, a brit kereskedőhajók önfeláldozása, valamint a francia és angol katonák kitartása biztosította, akik Franciaországban ellenálltak egy olyan támadásnak, ami majdnem elsöpörte őket. Röviden: ismét a jellemet és a lényeglátást állítottuk szembe a német szervezéssel, és sikerült győzedelmeskednünk. Anglia a tizenegyedik órában fogadta el a központi stratégiai irányítás alapelvét,[2] s ezzel ismét szabad kezet adott a katonai akadémiának.

A nyugati területeken és a tengereken folytatott hadviselés története, ami egyidejűleg pompás és megalázó, alig gyakorolt közvetlen hatást a nemzetközi területrendezésre. Kelet-Európa és Nyugat-Európa között nem voltak közvetlen ellentétek, hiszen már rég elmúlt az időszak, amikor Franciaország megtámadta volna Németországot Elzász és Lotaringia visszaszerzése érdekében. Ne feledjük, hogy a háború a németek azon törekvésével kezdődött, hogy leigázzák a Berlin ellen lázadó szlávokat. Köztudott, hogy az ürügyet az osztrák (német) főherceg boszniai meggyilkolása szolgáltatta, és hogy az osztrák (német) ultimátum, amit Szerbiának adtak, a háború kierőszakolását szolgálta.[3] Nem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy ezek az események a Kelet-Európa uralmára törő németek és a meghódolásra nem hajlandó szlávok közötti ellentét eredményei voltak. Ha Németország védelmi pozíciót vesz fel a rövid francia határnál, és fő haderejét Oroszország ellen fordítja, akkor nem elképzelhetetlen, hogy a világon jelenleg névlegesen béke uralkodna, de beárnyékolná a magterületet uraló, német fennhatóság alatt álló Kelet-Európa.[4] Az angol és amerikai szigetországok lakói csak akkor ismernék fel ennek katonai veszélyeit, amikor már túl késő volna.

A háború egyedüli kimeneteleként csak olyan megoldást fogadhatunk el, ami egyszer s mindenkorra megszabadítja a világot a németek és a szlávok kelet-európai ellenségeskedésétől, máskülönben csupán problémák magvait ültetnénk el a jövő tekintetében. A németek és a szlávok között egyensúlyra van szükség, és mindkét népnek valódi függetlenség jár. Nem hagyhatjuk, hogy a helyzet így maradjon Kelet-Európában és a magterületen, ez ugyanis lehetőséget kínálna hasonló jövőbeli ambíciók kibontakozására, mivel éppen csak megszabadultunk a nemrégiben felmerült veszélyektől.

Egy győztes római tábornok a „Győztesnek" kijáró pompa közepette vonult egy városba. A kocsiban egy rabszolga ült mögötte, aki a fülébe suttogott, emlékeztetve arra, hogy ő is csak halandó. Amikor államférfiúink a legyőzött ellenséggel tárgyalnak, jó volna, ha egy égi kerub időről-időre a következő szavakat suttogná a fülükbe:

Aki Kelet-Európa ura,
az a magterület ura;
aki a magterület ura,
az a világsziget [Eurázsia] ura;
aki a világsziget ura, az a világ ura.

[2] A tengeri hatalom elvét és a Franciaországgal való szövetséget. *(A szerk.)*

[3] Természetesen ez is egy angol szempontú megfogalmazás, ami számunkra, magyarok számára történelmileg elfogadhatatlan. *(A szerk.)*

[4] Itt megjelenik a *Heartland* fogalma (magterület), a szerző egyik alapkoncepciója, ezúttal Kelet-Európával összefüggésbe hozva. *(A szerk.)*

Sir Edward Grey egy alkalommal kijelentette, hogy a jelenlegi tragikus eseménysorozat annak köszönhető, hogy Ausztria a berlini szerződést megsértve bekebelezte Boszniát és Hercegovinát, megszegve ezzel az európai törvényeket. Kétségtelen, hogy az eset fordulópontot jelentett a történelemben, ám Ausztria eredetileg 1878-ban foglalta el ezt a két szláv országot, amelyek előbb török fennhatóság alatt álltak, méghozzá a berlini szerződés alapján. Ez sokkal inkább tekinthető a jelenlegi helyzet forrásának. Ekkor ismerték fel a szlávok, hogy a porosz németek vonulnak osztrák németek mellett abba az országba, amelyért a szlávok véres harcokat vívtak a törökökkel. Ne feledjük, hogy az 1876-os háború, ami a Berlini Kongresszushoz vezetett, azzal kezdődött, hogy a boszniai és hercegovinai szlávok fellázadtak a törökök ellen, és európaivá váltak, amit a szomszédos szerbiai és montenegrói szlávok támogatása tett lehetővé, akik szintén fegyvert fogtak a törökök ellen. Az oroszok 1878 után néhány éven át hezitáltak, míg Németország nekilátott a hadsereg felépítésének. 1895-ben az orosz cár szövetségre lépett a Francia Köztársasággal. Franciaországnak szövetségesre volt szüksége az ellenséges német szomszédság miatt. Oroszország és Franciaország nem rendelkezett közös határokkal, így a demokrácia és a zsarnokság kibékíthetetlen ellentéte nem jelentett akadályt a két ország frigyében. Mindazonáltal Oroszország számára ez a szövetség bizonyos mértékig szükségintézkedés volt.

1905-ben, amikor Oroszország a japán háborút és első forradalmát követően meggyengült, Németország büntető vámtarifát rótt ki az oroszokra. Ennek következményeként Oroszország 1907-ben odáig ment, hogy Angliával is megegyezésre jutott, holott az angolok két nemzedék óta ellenlábasaik, valamint korábbi ellenségük, a japánok szövetségesei voltak. Ez esetben sem tudhatjuk biztosan, hogy mekkora nyomás nehezedett Oroszországra, különös tekintettel az orosz törvénykezésben és bürokráciában megfigyelhető német befolyásra.

Éppen ezért, amikor Ausztria 1908-ban további lépéseket tett Bosznia és Hercegovina ügyében, amelynek Sir Edward Grey akkorra fontosságot tulajdonított, az osztrákok olyan helyre mértek csapást, ami már így is számos sebből vérzett. Kis szomszédjuk, Szerbia tiltakozott, és a „nagy nővér", Oroszország is támogatta a szerbeket, hiszen az osztrákok lépése azt jelentette, hogy bezárul a kapu a szerb nemzetiség történelmi törekvései előtt, amelyeket a 16. századi, nagy koszovói vereség óta büszkén dédelgettek lelkükben. A berlini császár azonban Bécsben magára öltötte „csillogó páncélját" és katonai erődemonstrációt tartott a petrográdi cárnak. Néhány kellemetlen évet követően, 1912-ben kitört az első balkáni háború, amikor az egyesült balkáni szlávok legyőzték a német kiképzésben részesült török sereget. 1913-ban a bolgár szlávok a németek intrikái következtében megtámadták a szerbiai szlávokat, ahelyett, hogy a balkáni szövetség megállapodása értelmében a területi felosztást illetően alávetették volna magukat a cár döntésének. Ezt követte a második balkáni háború, melynek során a bolgárok a románok közbelépése miatt vereséget szenvedtek, és a bukaresti egyezmény komoly akadályokat gördített a németek tervei elé s új reményt adott Ausztria szláv alattvalói számára.

„(…) a területrendezés kulcsa maga a Kelet, annak ellenére, hogy a döntő harcok Nyugaton folytak."

Az a figyelemreméltó jelentés, amelyet a bukaresti egyezmény után három hónappal M. Jules Cambon francia követ küldött Berlinből Párizsba, világossá teszi, hogy Németország elhatározta: amint alkalom nyílik rá, saját hadereje révén éri el azt a pozíciót, amire másodkézből nem volt esélye. Egyre több bizonyíték utal arra,

hogy Németország már a Ferenc Ferdinánd főherceg meggyilkolását követő héten eldöntötte, hogy az esetet ürügyként használja saját céljai kikényszerítése érdekében. Ausztria olyan megtorló intézkedéseket akart kiróni Szerbiára a merényletben való állítólagos részvétel okán, amelyet egyetlen szabad nemzet sem fogadhatott el. Amikor Szerbia a végsőkig engedett, és Ausztria is gondolkodóba esett, Németország igyekezett a nézeteltérést Oroszország, az összes fenntartott szláv nép nyakába varrni. Ha Oroszország beadja a derekát, ahogy 1908-ban tette, felmerült volna az 1916-os, Németországgal kötött vámtarifa szerződés megújításának kérdése. Ebben az esetben pedig nem lett volna más választása, mint beletörődni a gazdasági rabszolgaságba. Ez nagyon ismerős történet, mégis szükséges, hogy észben tartsuk, ha fel akarjuk ismerni azt a tényt, hogy a területrendezés kulcsa maga a Kelet, annak ellenére, hogy a döntő harcok Nyugaton folytak.

Halford J. Mackinder (1861–1947)

Miért követte el Németország azt a kettős hibát, hogy megszállta Franciaországot, ráadásul Belgiumon keresztül? Németország ismerte Oroszország gyengeségeit, ezért nem áltatta magát a „gőzhengerszerű" hadművelet illúziójával. Azért választotta a nehezebb offenzívát, mert azt feltételezte, hogy az angol demokrácia valószínűleg, az amerikai demokrácia pedig minden bizonnyal – Németország szemszögéből nézve – mély álomba merült. Németország célja az volt, hogy a felsőbbrendű németek uralják a világot, és úgy vélte, hogy most rövidebb úton érheti el célját, mintha a hosszabb ösvényt választaná, ami a magterületre vezet, s ami úgyis a kezébe kerül, ha sikerül megfosztania a szigetországok lakóit franciaországi „hídfőállásuktól". Ennél azonban volt egy sokkal fontosabb indoka is: a gazdasági válság markában vergődött. Hátrányban volt a szlávokkal szemben a kereskedelmet, a nyersanyagokat és a művelhető területeket illetően. Évente egymillió emberrel gyarapodott az ország otthonülő lakossága. A hódításra nagymértékben alkalmas, csillapíthatatlan éhségű emberanyagot csak úgy tudta növelni, ha fejleszti Hamburgot, valamint a városhoz kötődő külországi kalandokat és a hazai ipart. Hamburgnak megvolt a saját hajtóereje, és ez a hajtóerő nem Kelet felé irányult. A német hadviselést tehát erősen befolyásolták a politikai szükségletek.

Ennek eredményeképpen Berlin alapvető hibát követett el: két fronton harcolt, de képtelen volt eldönteni, hogy melyik fronton akar nyerni. Az ellenségre lecsaphatunk a seregek jobb és bal oldalán, de ha nem rendelkezünk megsemmisítő haderővel, akkor először el kell döntenünk, hogy melyik csapás lesz csupán színlelt támadás, és melyik valódi. Berlin nem tudott dönteni politikai céljai között – Hamburg és a tengerentúli uralom, vagy pedig Bagdad és a magterület –, így hát stratégiai célja is bizonytalan volt.

✣

A németek baklövése a sors kényszere folytán győzelemmel ajándékozott meg bennünket, ezért fontos, hogy figyelmünket a kelet-európai és a magterülettel kapcsolatos ügyek stabil rendezésére fordítsuk. Ha kevesebbel is beérjük, mint a keleti kérdés teljes és végleges megoldása,[5] akkor

[5] A keleti, mint fentebb, Kelet-Európát jelenti, egy a távolabbi Keletre hatoló irányulással együtt. *(A szerk.)*

csupán haladékot nyerünk, leszármazottaink pedig kénytelenek lesznek haderejüket a magterület ostromára fordítani. A rendezés lényege a területekre vonatkozik, hiszen Kelet-Európában – tágabb értelemben véve a magterület fennmaradó részein – tennünk kell valamit azokkal a területekkel, amelyeknek gazdasági fejlődése éppen elkezdődött. Ha nem tekintünk előre, akkor e népek növekedése aláássa rendezési céljaink egyensúlyát.[6]

Kétségtelen, hogy a német mentalitás megváltoztatható a német vereség révén. Azonban nagyon optimistának kell lenni ahhoz, hogy egy nemzet mentalitásának megváltoztatása révén reméljük megvalósítani a világbékét. Tekintsünk vissza az öreg Froissard-ra vagy Shakespeare-re, és látni fogjuk, hogy az angolok, a skótok, a walesiek és a franciák mind szilárd jellemvonásokkal rendelkeznek. A porosz jó és rossz tulajdonságokkal bíró, konkrét embertípus, és bölcsen tesszük, ha feltételezzük, hogy leszármazottjaik is hűek maradnak ezekhez a vonásokhoz. Bármilyen súlyos vereséget is okozhattunk fő ellenségünknek, csupán saját eredményeink értékét csökkentenénk azzal, ha nem látnánk be, hogy az északi németek az emberiség három-négy legférfiasabb rasszának egyikét alkotják.

A németországi forradalom végső hatásában sem érdemes túlságosan bizakodni. Az 1848-as német forradalmak szinte kacagtatóan hiábavalóak voltak. Bismarck óta csupán egyetlen olyan német kancellár állt az ország élén, aki politikai éleslátással rendelkezett, és ő, von Bülow, angolul *Imperial Germany* címen megjelent könyvében kijelentette, hogy „a németek legnagyobb eredményeiket mindig erős, szilárd és határozott vezetés alatt érték el." A jelenlegi zűrzavar végére csak egy könyörtelen államszervezet tehet pontot, a könyörtelen szervezők pedig általában nem állnak meg, miután első céljaikat megvalósították.[7]

Erre természetesen az lehet a válasz, hogy bár a porosz mentalitás változatlan marad, és a valóban szilárd porosz demokrácia kialakulása lassú folyamat, Németország ennek ellenére oly mértékben elszegényedik, hogy az eljövendő évszázad nagy részében biztos nem okozhat kárt senkinek. Ez az elmélet vajon nem értelmezi félre a modern kor állapota fényében a gazdagság és a szegénység valódi természetét? Vajon a termelőerő nem sokkal fontosabb napjainkban, mint a holt tőke? Vajon mi mindannyian – és bizonyos mértékben már az amerikaiak is – nem költöttük el holt tőkénket, és nem fogunk gyakorlatilag – a németekkel együtt – mindent a nulláról újrakezdeni a termelési versenyben? A világ megdöbbenéssel figyelte, hogy Franciaország milyen gyorsan áll talpra az 1870-es katasztrófa után, az ipari termelés mértéke azonban meg sem közelítette a mostani értékeket. Az Angliával kapcsolatos józan becslések arra engednek következtetni, hogy az ország megnövekedett termelőereje, ami az újraszervezésnek és a háború kikényszerítette új módszereknek

„Az ellenségre lecsaphatunk a seregek jobb és bal oldalán, de ha nem rendelkezünk megsemmisítő haderővel, akkor először el kell döntenünk, hogy melyik csapás lesz csupán színlelt támadás, és melyik valódi. Berlin nem tudott dönteni politikai céljai között".

[6] Az egész bekezdés roppant fontos a tengeri vagy atlanti hatalmak geopolitikai stratégiájának megértése szempontjából, mint annak egyik első artikulációja. A következő bekezdések azt mutatják, hogy a szerző Németország nagyobb részét is kelet-európainak tekintette. *(A szerk.)*

[7] Emlékeztetőleg: e sorok jóval a második világháború előtt, 1919 körül születtek. *(A szerk.)*

köszönhető, még hatalmas háborús adósságainak kamatait és csökkenő tőkéjét is messze felülmúlja. Nem kétséges, hogy a párizsi döntések értelmében meg lehet tagadni a makacs Németországtól azokat a nyersanyagokat, amelyek révén versenyre kelhetne velünk. Ha azonban ilyen eszközökhöz folyamodunk, akkor ezzel elodázzuk a Nemzetek Szövetségének megalakulását, és továbbra is a Szövetségesek Szövetsége maradunk. Továbbá, bizonyosak vagyunk abban, hogy győztesen kerülnénk ki egy gazdasági háborúból? Tény, hogy hátrányos helyzetbe hozhatjuk Németországot, de megtörténhet, hogy a hátrány csak növeli az erőfeszítést. Vajon Napóleon Jéna után nem korlátozta negyvenkétezer főre a porosz hadsereg létszámát, és vajon nem a korlátozás megkerülésére tett porosz igyekezet a modern, rövidtávú katonai szolgálatú nemzeti hadseregek rendszerének eredete? A gazdasági háború, melynek során Németország a szlávokat, és nem sokkal később a magterületet is kizsákmányolná, hosszú távon csak azt a célt szolgálná, hogy kihangsúlyozza a különbségeket Európa és a szigetországok, valamint a szárazföldi és a tengeri hatalom között, és aki a modern vasúti körülmények fényében a Nagy Kontinens, vagyis Európa egységéről álmodozik, nem tekinthet aggodalom nélkül az elkerülhetetlen világháborúra, vagy e háború végeredményére.

Mi, a nyugati nemzetek olyan óriási áldozatokat hoztunk ebben a konfliktusban, hogy nem engedhetjük meg maguknak, hogy bármiben is bízzunk, ami Berlinben *történhet*. Mindenképpen biztosra kell mennünk, vagyis rendeznünk kell a németek és szlávok közötti kérdést, és gondoskodnunk kell arról, hogy Kelet-Európát – Nyugat-Európához hasonlóan – független nemzetek alkossák. Ezzel nem csupán visszaszorítjuk a német népet a világban betöltött megfelelő helyére, ami minden nép számára megfelelő pozíció, hanem a Nemzetek Szövetsége megalapításának feltételeit is megteremtjük.[8]

Önök azzal érvelnek, hogy a végleges béke kikényszerítése révén olyan keserű érzések maradnak az egyes nemzetekben, hogy lehetetlen lesz egy működőképes Nemzetek Szövetségét létrehozni. Természetesen mindannyian Elzász 1871-es annektálásának következményeire gondolnak. A történelmi leckéket azonban nem szabad egyetlen eset alapján elsajátítani. A nagy amerikai polgárháborút is végigharcolták, és manapság a déliek éppen olyan hűek az Unióhoz, mint az északiak. Végül döntés született a néger rabszolgaságot valamint az államszövetségtől elszakadni kívánó államok jogait illetően, így e két vitatott kérdés már nem okoz feszültségeket. A búr háborút is végigharcolták, és Smuts tábornok manapság a brit kormány megbecsült tagja. Az 1886-os, Poroszország és Ausztria közötti háború is véget ért, és Ausztria hat éven belül szövetségre lépett Poroszországgal. Ha most nem biztosítjuk győzelmünk eredményeit, és nem zárjuk le a németek és a poroszok ügyét, akkor negatív érzéseket hagyunk az emberekben, amelyek nem a vereség elhalványuló emlékén, hanem egy büszke, milliós nép mindennapi nyugtalanságán alapulnak.

✣

Kelet-Európa területi rendezésének stabil körülményei arra épülnek, hogy három, nem pedig két államot magában foglaló rendszert alkalmazunk. Életbevágóan fontos, hogy Németország és Oroszország között független államok sora-

[8] Vagyis a nem sokkal később megvalósult Népszövetség feltételeit, amely amerikai javaslatra jött létre, és az ENSZ elődjének tekinthető. Eredetileg tehát az Eurázsia felé, a magterület felé orientálódó Németországot ellenző, németellenes gondolatról volt szó. *(A szerk.)*

kozzanak.[9] Az oroszok egy – ha nem két – nemzedéken át teljesen képtelenek lesznek a német behatolás kivédésére, kivéve, ha katonai önkényuralom lép életbe, és védelmezik az országot a közvetlen támadástól. Az orosz parasztság nem tud olvasni, és csak akkor nyerték el vágyott jutalmukat, amikor a városok forradalmárai mellé álltak, most pedig kis földek gazdáiként alig tudnak bánni saját területeikkel. A középosztályt annyi szenvedés érte, hogy készek voltak a gyűlölt németek parancsainak is alávetni magukat. Ami a városi munkásosztályt illeti: noha ez a réteg az orosz lakosságnak csupán kis részét alkotja, viszonylagos műveltségük, valamint a kommunikációs központok feletti hatalom okán az ország jelenlegi vezetője lett. A *Kultur* jól tudja, hogyan „befolyásolja" őket. Azok véleménye szerint, akik a legjobban ismerik Oroszországot, szinte elkerülhetetlen az önkényuralom valamilyen formája, ha az ország szeretne saját erejéből megbirkózni a németekkel.

A szlávok és a velük rokonságban álló nemzetek, amelyek a németek és az oroszok közötti határvidéket lakják, nagyon különböznek egymástól. Vegyük például a cseheket: vajon nem álltak ki a bolsevizmus ellen, és nem bizonyították be meglepő körülmények között nemzeti erejüket Oroszországban? Nem mutattak rendkívüli politikai erőt, amikor újra létrehozták és megőrizték a szláv Csehországot, amit három oldalról Németország, a negyedikről pedig Magyarország vesz körül? Nem tették Csehországot a modern ipar és a modern oktatás központjává? Ők semmi esetre sem mondanának le a rend és a függetlenség iránti vágyukról.

A Baltikum és a Földközi-tenger közötti területen[10] hét nem germán eredetű nép él, mindannyian a másodrendű[11] európai államok szintjén: a lengyelek, a csehek és a szlovákok, a magyarok, a délszlávok (szerbek, horvátok és szlovénok), a románok, a bolgárok és a görögök. Közülük ketten – a magyarok és a bolgárok – jelenleg az ellenségeink. Őket azonban körülveszi a másik öt nemzet, és porosz támogatás nélkül egyikük sem lesz elég erős ahhoz, hogy kárt okozzon nekünk.

Vegyük most sorra ezt a hét népet. Először is ott van a közel húszmillió lengyel az életbevágóan fontos Visztula-folyóval, és olyan történelmi városokkal, mint Krakkó és Varsó. A lengyelek általában sokkal civilizáltabbak az oroszoknál, és ez azokra a területekre is igaz, amelyek Oroszországhoz kötődnek. A porosz Poznań (Posen) tartományban a *Kultur* (a német civilizáció és kultúra *[a ford.]*) előnyeit élvezték, és nem volt rájuk hatással az a lealacsonyodás, amit a *Kultur* az uralkodó németek tekintetében eredményezett. Ezek kétségtelenül erőteljes pártvonalak a lengyelek között, de most, hogy Galícia lengyel nemessége már nem szorul a Habsburg-trón támogatására Kelet-Galícia ruszin lakosságának elnyomása vonatkozásában, legalább egy pártérdek, egy anyagi érdekeltség megszűnt.

[9] A területrendezésről szóló tárgyalás alábbi részletei természetesen idejétmúlttá válnak a békekongresszus döntései fényében. Célom azonban nem az, hogy a sürgősen megoldandó problémák egyes megoldásairól folytassak vitát, hanem inkább kézzelfoghatóvá igyekszem tenni felvázolandó, általános elképzelésemet. Célom akkor is megvalósul, ha észben tartjuk, hogy amit ezekkel a részletekkel kapcsolatban írtam, az 1918 karácsonyi kilátásokat tükrözik. *(A szerző)* – A fenti mondat egyszersmind a *cordon sanitaire* létrehozásának alapgondolatául is szolgálhatott. E védelmi folyosó vagy övezet kritikája kapcsán magyar nyelven lásd Alekszandr Dugin: A geopolitika alapjai. In *Geopolitika és biztonság*. Budapest, 2006, Zrínyi /Biztonság a XXI. században/, 120. és 148–149. o. *(A szerk.)*

[10] Vagyis a későbbi úgynevezett *cordon sanitaire*-ben, az említett védelmi övezetben vagy folyosóban. *(A szerk.)*

[11] *Second rank* – íme az angol álláspont. *(A szerk.)*

Az új Lengyelországnak valamiképpen hozzáférést kell biztosítani a Balti-tengerhez, nem csupán azért, mert ez elengedhetetlen az ország gazdasági függetlenségéhez, hanem azért is, mert kívánatos lenne lengyel hajókat látni a Balti-tengeren, ami stratégiai értelemben véve a magterület zárt tengere, továbbá teljes ütközőzónára van szükség Németország és Oroszország között. Sajnálatos módon a kelet-porosz tartomány, ami a nyelvet illetően főleg német, érzéseit tekintve pedig junker, elszakadna Németországtól, ha Lengyelország bármely része a tengerrel határos volna. Miért ne gondolkodnánk el azon, hogy népességcsere történjen a Visztulától keletre fekvő Poroszország és a lengyel Poznań között?[12] A háború során ennél sokkal nagyobb feladatokat hajtottunk végre, mind a szállítmányozás, mind a szervezés tekintetében. A múltban annak érdekében, hogy ilyen nehézségekkel szembenézhessünk, a diplomaták különféle „szolgálatokhoz" folyamodtak – ahogy a földbirtokosok mondják. A más ember birtokán átvezető útvonal területhasználati joga azonban gyakran kényelmetlenné válik, és vitákhoz vezet. Vajon nem lenne kifizetődőbb az emberiség számára, ha ez esetben elviselné a radikális megoldás terheit, ami minden tekintetben véve igazságos és nagylelkű lenne? Minden földtulajdonosnak biztosítani kell a jogot arra, hogy eldönthesse: birtokát feladva visszanyeri nemzetiségét, vagy pedig visszanyeri birtokát és nemzetiséget vált.[13] Amennyiben azonban az utóbbi megoldást választja, az oktatás és az egyéb társadalmi előjogokat illetően nem támaszthat különleges elvárásokat. Az Egyesült Államok iskoláiban minden bevándorlóra szigorúan rákényszerítik az angol nyelv használatát. Mivel a régi korok hódítói könyörtelenül végezték kötelességüket, az olyan országok, mint Franciaország és Anglia manapság homogének, és mentesek attól az „arckeveredéstől", ami a Közel-Keletet az emberiség pestisévé tette.[14] Miért ne használnánk fel modern szállítási és szervezési forrásainkat arra, hogy igazságos és nagylelkű módon teremtsük meg a vágyott körülményeket? E konkrét példa esetében hosszú távú indokokról van szó: a lengyel Poznań fenyegető öblöt vájna Németország keleti határában, és Kelet-Poroszország a németek Oroszországba történő bevonulásának lépcsőfoka lenne.[15]

A következő „határmenti" nép a cseh és a szlovák, akiket nemrégiben választott el egymástól az Ausztriát Magyarországtól elkülönítő határ, ahogy a lengyeleket az Oroszország, Poroszország és Ausztria közötti határok szakították el egymástól. A csehek és a szlovákok összesen talán kilencmillió lelket számlálnak. Európa legvitálisabb kis népei közé tartoznak, és figyelemreméltó országgal rendelkeznek, ahol nagy mennyiségű szén, különféle fémek, fa, vízenergia, gabona és bor található. Országuk központja a Baltikumtól és Varsótól Bécsig valamint az Adriáig húzódó vasútvonalon terül el.

Ezután következnek a délszlávok – a *jugo* jelentése „dél" –, akik három nemzetségből állnak: a szlovénokból, a horvátokból és a szerbek-

[12] E bekezdés megírása óta M. Venizelos a *Times* egyik tudósítójával készült interjújában a következőket jelentette ki Párizsban, 1919. január 14-én: „Ettől még továbbra is néhány százezer görög maradna török uralom alatt Kis-Ázsia közepén. Ezt a helyzetet egyféleképpen orvosolhatjuk, ha támogatjuk *a tömeges és kölcsönös népességcserét*." *(A szerző)*

[13] Egyáltalán nem szeretnénk démonizálni a szerzőt, de figyelik az érvelés hamisságát? *(A szerk.)*

[14] Ma valójában fordítva áll a helyzet, és a fenti módon már egyáltalán nem igazolható Franciaország és Nagy-Britannia politikája. Nyelvi tekintetben sem. *(A szerk.)*

[15] Nyilvánvaló személyeskedés dacára hadd jelentsem ki, hogy Írország esetében nem látok ehhez fogható stratégiai igényeket. *(A szerző)*

ből. Számuk körülbelül tizenkét millióra tehető. Őket is az osztrák-magyar határ választja el egymástól, valamint a lakosok két riválisegyház – a római és a görögkeleti egyház – tagjai. Aki ismeri a balkánt, annak az osztrák-magyar zsarnokságot ékesszólóan igazolja, hogy a római katolikus szlovének és horvátok kénytelenek voltak megkötni a korfui egyezményt az ortodox görög szerbekkel.[16] A délszlávok hozzáférnek majd a dalmáciai kikötőkhöz az Adrián, és a világ egyik fő vasútvonala fut a Száva-völgyön keresztül Belgrádba, majd tovább megy a Moraván és a Marica „folyosón" át Konstantinápolyig.

Kelet-Európa központi részének következő állama Románia. Románia természetes középpontja a Kárpátok hatalmas erdélyi bástyája, amelyet termő völgyek, fémtartalmú hegyek, olajkutak és csodás erdők gazdagítanak. Az erdélyi parasztság román, bár az uralmat az „előjogokkal" rendelkező magyar és „szász" kisebbség gyakorolja. Itt sem lenne lehetetlen megoldani az igazságos otthoncserét, vagyis a román állampolgárság teljes elfogadtatását,[17] noha el kell ismerni, hogy a szászok és a románok közötti ellenségesség nem olyan erős, mint ami a poroszok és a lengyelek között áll fenn.

Románia többi része, a jelenlegi királyság az Erdélytől keletre és délre fekvő vármező, amelyet az erdélyi folyók vize mos. Ez a termékeny vármező Európa egyik fő olaj-, búza- és kukoricaforrása. A tizenkétmilliós románság gazdag nép lesz. Galacnál, Brailánál és Konstanzánál kikötői lesznek a Fekete-tengeren, és minden szabad nemzet elsődleges érdeke, hogy ezen a tengeren román hajók utazzanak, hiszen a Fekete-tenger a magterület zárt vize.[18] A Nemzetek Szövetsége soha nem lesz képes aggodalom nélkül tekintetni a Balti- és a Fekete-tengerre, ugyanis a magterület egy mindennél erősebb hadsereg révén a hatalmi egyensúly eltolódásának lehetőségét kínálja fel. A civilizáció lényege saját jellemünk irányításában rejlik, és a Nemzetek Szövetsége az egyesült népek legfőbb szervezeteként szoros figyelemmel kell, hogy kísérje a magterületet, s annak lehetséges szervezőit, méghozzá ugyanazon okból kifolyólag, mint amiért a londoni és párizsi rendőrség irányítása sem csupán városi, hanem országos ügy.

E háború során a hét, középen elhelyezkedő nép sorában a görögök voltak az elsők, akik elérték a német irányítás alóli függetlenséget, mégpedig azért, mert a magterületen kívül esnek, így hát hozzáférnek a tengerhez. A tengeralattjárók és a repülőgépek korában azonban, ha egy nagy, a magterülettel összefüggésben álló hatalom rendelkezne Görögország felett, az valószínűleg magával hozná a világsziget[19] feletti uralmat, és megismétlődne a macedón történelem.[20]

Most térjünk rá a magyarokra és a bolgárokra. Az igazság az, hogy a poroszok mindkét népet kizsákmányolták, bár egyiküket sem hajtották igába. Aki ismeri Budapestet, tisztában van a magyarok idegen érzéseivel a németek irányában.[21] A nemrégiben kötött szövetség kizárólag kényelmi szempontok, és nem őszinte vágy eredménye. Az egymilliós magyar uralkodói réteg

[16] E római katolikusok és ortodox szerbek közötti egyezmény – számos hibája ellenére – nem bizonyítja „az osztrák-magyar zsarnokságot". Különösen nem „ékesszólóan". *(A szerk.)*

[17] Íme a tengeri hatalmak – máig fennálló – direktívájának egyik első megfogalmazása. *(A szerk.)*

[18] Ez a mondat egyfajta tengeri-atlantista magyarázatául szolgál a román nép legújabb kori felemelkedésének. *(A szerk.)*

[19] Eurázsia, amelybe a szerző felfogása szerint Afrika egy része is tartozik. *(A szerk.)*

[20] Vagyis e hatalom Nagy Sándorhoz hasonlatosan uralná a távoli Keletet, legalább annak egy részét. *(A szerk.)*

[21] A szerző nem volt tisztában őszinte németbarátságunkkal és magyar történelem több évszázadának *felvállalt*, nem csupán kényszerű németközelségével. *(A szerk.)*

ugyanúgy elnyomta saját fajtáját, mint az alattvaló rasszokat.[22] A Poroszországgal kötött szövetség – mert valójában inkább Poroszországgal, mint Ausztriával léptek szövetségre – kizárólag a magyar uralkodó réteg támogatásának viszonzása volt. Nem kétséges, hogy a magyarok ellenséges érzelmeket ébresztettek a szlávokban és a románokban, de ha a németek már nem húznának hasznot a szláv földművesekből, akkor a demokratikus Magyarország előbb vagy utóbb alkalmazkodna új környezetéhez. Ne feledjük, hogy a bolgárok a szerbek mellett harcoltak a törökök ellen, és a szerbek és a bolgárok közötti – jelenleg elég komoly – különbség családi eredetű. A különbség nemrégiben alakult ki, és nagyrészt az újonnan létrejött, egymással rivalizáló egyházközösségeket érinti. Nem szabad hagyni, hogy a bolgárok előnyt kovácsoljanak a második balkáni háborúban elkövetett árulásukból, de ha a szövetségesek mind a bolgárok, mind a szerbek – a háborúban kifáradt két nemzet – számára előnyös megegyezést *írnak elő*, akkor valószínűleg örömmel elfogadják. Bulgáriában húsz esztendőn keresztül egy akarat érvényesült, méghozzá Ferdinánd német cáré.

Kelet-Európa középső államainak stratégiai jelentőségével kapcsolatban a legfontosabb szempont az, hogy a leginkább civilizált népek – a lengyelek és a csehek – északon, a porosz agressziónak legjobban kitett területen élnek. A lengyel és a cseh nép nem válhat biztonságosan függetlenné, kivéve egy széles, független országokból álló ék tetőpontjaként, ami az Adriától és a Fekete-tengertől a Balti-tengerig húzódik. Hét független állam azonban – amelyek összesen több mint hatvanmillió lelket számlálnak, biztonságos vasútvonalak kötik össze őket, s az Adrián, a Fekete-tengeren és a Balti-tengeren keresztül hozzáférnek az óceánhoz – hatékony egyensúlyt hozna létre a poroszországi és ausztriai németekkel szemben. E célból kevesebbel nem érhetjük be. Mindazonáltal a Nemzetek Szövetségének a nemzetközi törvények alapján jogot kell kapnia arra, hogy hadihajókat vezényeljen a Fekete- és a Balti-tengerre.[23]

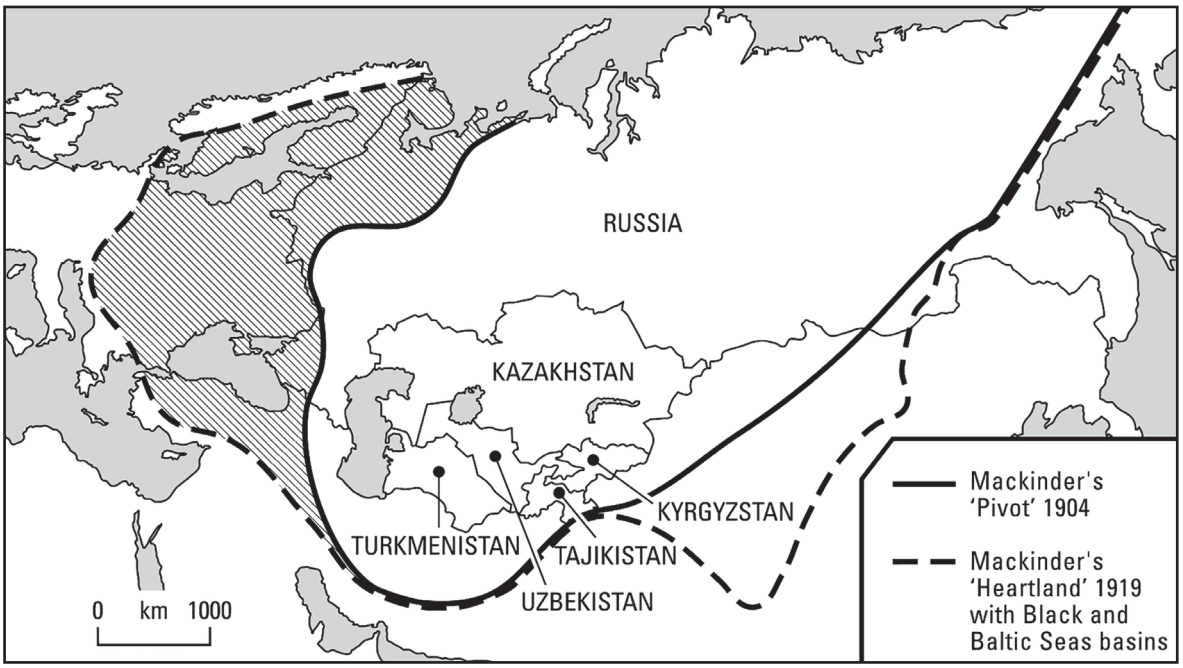
✣

A nemzetközi diplomácia e hatalmas művének beteljesítésével lehetségessé válna a demokratikus eszmény, vagyis a Nemzetek Szövetségének megvalósítása, melynek káprázata messziről kísértette nyugati népeinket a háború sivataga felett. Melyek azok a lényegi feltételek, amelyeknek eleget kell tennünk ahhoz, hogy létrejöjjön a valós és hatékony Nemzetek Szövetsége? Sir Edward Grey nemrégiben megjelent röpiratában két ilyen alapelvet fektetett le. Az első így szól: „Az Eszményt minden állam vezetőjének őszintén és meggyőződéssel el kell fogadnia". A második pedig: „A Szövetség megalapítására vágyó államok kormánya és népe világosan értse meg, hogy ezzel bizonyos korlátozások lépnek életbe az egyes országokra nézve, amelyek kényelmetlen kötelezettségekkel járhatnak. Az erősebb nemzeteknek le kell mondaniuk azon jogukról, hogy érdekeiket erőszakkal érvényesítsék a gyengébb országokkal szemben."

Ezek kiváló és szükséges elvek, de vajon elegendőek céljaink eléréshez? Mielőtt felvállalnánk egy adott kötelezettséget, nem kellene figyelembe venni, hogy konkrétan mivel is jár? A Szövetségnek szembe kell nézni a valóság egyes tényezőivel. A háború előtti, kezdetleges Nemzetek Szövetségét a nemzetközi törvényi rendszert pártoló államok alkották. Vajon nem azért kellett megvívnunk a háborút, mert

[22] Ez a Monarchia többnemzetiséggel kapcsolatos értékei miatt ugyancsak vitatható kijelentés. *(A szerk.)*

[23] Megint csak a későbbi *cordon sanitaire* tengeri-atlantista alapgondolatáról van szó. *(A szerk.)*

Mackinder 1904-es kulcsövezete vagy magterülete, 1919-ben kiegészítve a Fekete- és a Balti-tenger vízgyűjtő területeivel valamint a kínai és indiai folyók legfelső szakaszaival

a nagyobb államok közül ketten megszegték a nemzetközi törvényeket, először csak az egyik, majd később több kisebb államra nézve? Vajon nem sikerült e két nagyobb államnak csaknem legyőzni a hatalmas Nemzetek Szövetségét, ami a törvény alapján avatkozott a konfliktusokba? E tény fényében vajon tényleg helyénvaló kijelenteni, hogy az erősebb nemzeteknek „le kell mondaniuk" arról a jogukról, hogy erőszakkal szerezzenek érvényt érdekeiknek a gyengébbekkel szemben?[24] Röviden: nem lehet, hogy eszményeinkkel egészen addig csupán körbe-körbe járunk, amíg nem nézünk szembe a valósággal?

Vajon nem világos: ha szeretnénk, hogy a Szövetség sokáig fennmaradjon, akkor egyetlen nemzetnek sem szabad hagyni, hogy olyan erőssé váljon, hogy az emberiség egyetemes akarata ellen cselekedjen? Másképp kifejezve: nem szabad, hogy a Szövetségben egy állam, vagy akár egy több állam uralomra tegyen szert. Lehetséges-e sikeresen szövetségre lépni egy uralmi helyzetben lévő partnerországgal? Az Egyesült Államokban ott vannak New York, Pennsylvania és Illinois erős államai, de egyikük sem minősül többnek az Unió apró részénél. Kanadában ott van Québec és Ontario, amelyek kiegyensúlyozzák egymást, hogy egyikük se zsarnokoskodhasson az uradalom kisebb tartományain. Az Ausztrál Államszövetségben jelen van Új Dél-Wales és Victoria állama, amelyek megközelítőleg azonos szinten állnak. Svájcban még a hatalmas berni kanton sem tölt be uralkodó szerepet. A Német Államszövetség a porosz uralom okán nem tekinthető merő színjáték-

[24] Azt az elvet, hogy Németország ne legyen ilyen erős, a szerző nem terjesztette ki a Brit Birodalomra és az Amerikai Egyesült Államokra, amelyek ugyanezen hozzáállást képviselték Európa vonatkozásában. *(A szerk.)*

nak?[25] Akkor is, ha az írek megegyezésre jutnának egymás között, a brit szigetek decentralizálásának fő akadálya nem Anglia egyeduralmi helyzete volna? Ez a háború talán nem abból a tényből fakadt, hogy önök hagyták, hogy Európában egy majdnem egyeduralkodó szerepet betöltő Németország jöjjön létre? A múltbéli nagy háborúk Európában nem abból származtak, hogy az európai rendszer egyik állama Napóleon, XIV. Lajos vagy II. Fülöp uralma alatt túlzott hatalomra tett szert? Ha sikerre akarják vinni a Nemzetek Szövetségét, nem arra volna szükség, hogy szembenézzenek ezekkel a bizonyítékokkal, és ne igyekezzenek elkendőzni azokat?

Van egy másik tényező, amivel számolni kell, mégpedig a működő vállalkozás elve. Ha a Nemzetek Szövetsége nyugodt életre szeretne berendezkedni, annak véleményem szerint két különböző módja van, de mindkettő magában foglalja a működő vállalkozás tényezőjét, úgy a jövőt, mint a múltat illetően. Ezen tényező a jelen viszonylatában legjobban a szövetség potenciális tagállamainak figyelembevételével világítható meg.

„A nemzetközi irányítás leghatékonyabb módszerének az tűnik, ha egy adott nagyhatalomra bízzuk az emberiség felügyeletét, míg az eltérő területek esetében természetesen egy másik nagyhatalom gyakorolná ezt a felügyeletet."

A Brit Birodalom működő vállalkozás. Önök nem fogják tudni rávenni a britek többségét arra, hogy az egyetemes Szövetség tervezete érdekében a birodalom egységét kockáztassák – ami oly győzedelmesen kiállta a háború próbáját. Ebből egyenesen következik, hogy a Brit Birodalom irányító szervezetei csak egy fokozatos folyamat révén *válhatnak* a Szövetség részeivé. Közülük hatan azonban már egyenlő viszonyban állnak egymással, és a brit szövetség égisze alatt függetlenségnek örvendenek. Ebben a kérdésben a tavalyi év mondta ki a döntő szót. Az uradalmak miniszterelnökei attól fogva közvetlenül az Egyesült Királyság miniszterelnökével tartják a kapcsolatot, és nem az alárendelt Gyarmati Titkárság közvetítésével. A Westminsteri Parlamentet már nem birodalmi parlamentnek, hanem az Egyesült Királyság parlamentjének nevezik. Csak az marad hátra, hogy a királyt többé ne az Egyesült Államok és a tengerentúli uradalmak királyának nevezzék, hanem az összes uradalom egyenlőségét elismerve például minden britek királyának hívják. Még a puszta tények fényében is – bár ilyen ügyekben a nevek fontos tényezőkké válnak – biztosak lehetünk abban, hogy az Egyesült Királyság, Kanada és Ausztrália saját flottával és sereggel fog rendelkezni, amelyet egy háború kitörése esetén központi irányítás alá helyezhetnek. Ami a népességet illeti, nem csupán néhány év kérdése, hogy Kanada és Ausztrália az anyaországgal egyenlő hatalomra tesz szert? Akkor három kisebb uradalom lesz – Új-Zéland, Dél-Afrika és Új-Fundland –, amelyek egyre fontosabbá válnak a három fő uradalom egyensúlyát illetően.

Franciaország és Olaszország egyaránt működő vállalkozások. Belépnének egy olyan szövetségbe, amelynek a Brit Birodalom is tagja? Szerencsére a háború vége felé megvalósult a központi katonai irányítás, így Versailles neve történelmi jelentőségre tett szert.[26] Az Egyesült Királyság, Franciaország és Olasz-

[25] A korábban említett államok tekintetében az államalakulatok szintén „színjátékoknak" nevezhetők, mivel uralkodnak az egyes tagállamokon. *(A szerk.)*

[26] A magyarság számára tragikus módon. *(A szerk.)*

ország már nem csupán nagyköveteik, hanem miniszterelnökeik révén is tanácskoznak egymással. Ez a három nyugat-európai ország nem rendelkezik olyan meghatározó méretkülönbségekkel, amelyek alkalmatlanná tennék őket arra, hogy egy Szövetség tagjai legyenek. Nem valószínűsíthető, hogy előfordulnak olyan esetek, amikor Kanada és Ausztrália nagyköveteit az Egyesült Államok, Franciaország és Olaszország miniszterelnökei tanácskozásra hívják? Ezek a tanácskozások annál értékesebbek lesznek, minél inkább felismerjük a jelen kor működő vállalkozásait, és nem próbálunk meg kizárólag papírmunkával sikereket elérni. Ne feledjük, hogy az 1918-as német támadás veszélye kellett ahhoz, hogy a katonai irányítás központi jellegét biztosítsuk.[27]

Mi a helyzet az Egyesült Államokkal? Nem érdemes úgy tenni, mintha a különálló amerikai államok részei lehetnének az önök Szövetségének. A Köztársaság megvívta a történelem legnagyobb háborúját, még a legutóbbi háborút megelőzően, hogy ezek az államok összekovácsolódjanak. Az Egyesült Államok ennek ellenére uralkodó partner lenne Nyugat-Európa különálló, szövetséges országaival szemben.[28] Az Egyesült Államoknak részt kell vennie az önök Szövetségében, ami annyit jelent, hogy a megfelelő működés érdekében a hat brit tagállamnak egységesen kell képviselnie az ellensúlyt.[29] Szerencsére Észak-Amerika háromezer mérföldnyi őrizetlen határa jó előjelnek minősül, bár – hogy őszinték legyünk – sokkal többet jelentene, ha azok az országok, amelyeket e határ elválaszt egymástól, kevésbé lennének egyenlőtlenek egymás viszonylatában. Egy ezzel kapcsolatos próbatétel igen súlyos lenne.

A Szövetség tagországainak hatalmi egyenlőségének szükségessége, amit az indokol, hogy a jövőben elkerülhetetlenül bekövetkező válsághelyzetek idején egyetlen oldalról se legyen kitéve a hatalmi egyensúly felbillenése veszélyének, a szigetországok tekintetében kevésbé tűnik olyan égetőnek, mint az európai tagországok esetében. A tengerek feletti hatalom nyilvánvaló korlátokat jelent, valamint természetes határok is kordában tartják a szigetországok, vagy akár félszigetek bármelyikének hatalmi terjeszkedését. A Szövetség próbája a kontinens magterületén fog eldőlni. A természeti adottságok ugyanis biztosítják a világuralom minden feltételét, ezért előrelátással és szilárd garanciák révén kell megakadályozni ennek bekövetkeztét. A német és az orosz nép a forradalmaktól eltekintve működő vállalkozásokat alkotnak, s mindketten erőteljes történelmi hajtóerővel bírnak.

Most, hogy a nemzeteket egyetlen világrendszerbe szorították, az idealisták jogosan gondolják, hogy a világégés egyetlen alternatíváját a Nemzetek Szövetsége jelenti, és figyelmüket Kelet-Európa megfelelő felosztására szegezik. Céljukat egyedül azzal érhetik el, ha Németország és Oroszország között ténylegesen független államok helyezkednek el: egyéb lehetőség nincs. A német hatalmak és Oroszország közötti lövészárkok, mint amelyeket Naumann képzelt el *Central Europe* című művében, nem változtatnának a németek és a szlávok közötti ellenséges versengés tényén, s így semmi nem biztosítaná a tartós stabilitást. A Világszövetség

[27] E sor megírása óta a Párizsi Konferencia a Brit Birodalmat hibridnek minősítette, amit *egyes célok érdekében* hoztak létre. *(A szerző)*

[28] Ez nemcsak a Nemzetek Szövetsége, hanem jóval később, az Európai Unió tekintetében is megvalósult. *(A szerk.)*

[29] 1945 után az Egyesült Királyság már semmiféle ellensúlyt nem képviselt az USÁ-val szemben, sőt az 1922-es washingtoni szerződéstől fogva fokozatosan átadta neki az első számú tengeri hatalom pozícióját. *(A szerk.)*

távolabbi tagnemzetei által támogatott Középső Sáv révén azonban megvalósulhat a cél: Kelet-Európát kettőnél több államrendszerre osztjuk fel. Továbbá, a Középső Sáv megközelítőleg azonos hatalommal bíró államai maguk is a Szövetség alkalmas tagjaivá válhatnak.[30]

Így elhárulna a kísértés a világbirodalom létrehozását illetően, és vajon ki a megmondhatója annak, hogy mi történik majd a német és az orosz nép között?[31] Már vannak arra utaló jelek, hogy Poroszország – Angliával vagy Franciaországgal ellentétben – mesterséges állam, ami számos szövetséges államra fog szakadni. Az egyik területen a poroszok történelmileg Kelet-Európához, a másikon Nyugat-Európához tartoznak.[32] Nem valószínűsíthető, hogy az oroszok egy laza szövetség keretein belül több államra szakadnak?[33] Németországot és Oroszországot az egymással való szembenállás tette nagyhatalommá, a Középső Sáv népei azonban – a lengyelek, a csehek, a magyarok, a románok, a szerbek, a bolgárok és a görögök – nem valószínű, hogy szövetséget alkotnának, kivéve, ha ezzel országaikat akarnák védelmezni. Ennek ellenére oly mértékben különböznek a németektől és az oroszoktól, hogy bízhatunk benne: szembeszegülnének minden olyan új szervezettel, amit nagyobb szomszédjaik a kelet-európai birodalom megteremtésének céljából hoznak létre.

Vannak bizonyos stratégiai pozíciók a magterületen és Arábiában, amelyeket az egész világra nézve fontosként kell kezelni, hiszen e területek birtoklása elősegítheti vagy megakadályozhatja a világuralom létrejöttét. Ebből azonban nem következik, hogy bölcs lépés lenne egyből rábízni ezeket egy éppen megalakuló nemzetközi irányítási szervre. Ez esetben is nagyon fontos, hogy észben tartsuk a működő vállalkozás alapelvét. A közös birtoklás – mint vezérelv – nem vezetett sikerre, mégpedig azért nem, mert az egyesült védelmező hatalmak képviselői szinte törvényszerűen a helyi nemzetiségek vagy mozgalmak pártját fogják. A nemzetközi irányítás leghatékonyabb módszerének az tűnik, ha egy adott nagyhatalomra bízzuk az emberiség felügyeletét, míg az eltérő területek esetében természetesen egy másik nagyhatalom gyakorolná ezt a felügyeletet. Ez a módszer kísérleti jelleggel már kipróbálásra került, amikor az Osztrák-Magyar Monarchiát bízták meg Bosznia és Hercegovina irányításával a Berlini Kongresszus során, és a döntés a felügyelt területek anyagi fejlődése tekintetében sikeresnek bizonyult. Nincs ok azt feltételezni, hogy a működő vállalkozás alapelvét és tényezőit nem lehet alkalmazni Panama, Gibraltár, Málta, Szuez, Áden és Szingapúr esetében, méghozzá oly módon, hogy az Amerikai Köztársaságot és a Brit Birodalmat jelölnénk ki az óceánok, és az ezeket összekötő szorosok békéjének felügyelői pozíciójára. Ez azonban csupán a már fennálló tények törvényessé tételét eredményezné. Az alapelv valódi próbája, ahogy ez a világra érvényes elvek esetében megszokott, a magterülettel és Arábiával való kapcsolatban rejlik. A világ

[30] Megint a *cordon sanitaire* államairól van szó, amelyek integrációja az Európai Unióba – az államok közötti „Szövetség" jelenlegi formájába – most is folyik. *(A szerk.)*

[31] De nem hárul el a kísértés a világbirodalom létrehozását illetően az Amerikai Egyesült Államok tekintetében, amelyllyel kapcsolatban az angolok vagy elszámították magukat, vagy – a mai EU egyes képviselőihez hasonlóan – kezdettől fogva a kezére játszottak. *(A szerk.)*

[32] A későbbi szövetségesek, a második világháború után, nem osztották-e két részre Németországot? *(A szerk.)*

[33] Nem történt-e meg mindez, a jelen tanulmány megírását követő, mintegy nyolc évtizeden belül? *(A szerk.)*

szigetországainak lakói[34] nem lehetnek közömbösek Koppenhága, Konstantinápoly vagy akár a Kieli-csatorna sorsát illetően, hiszen egy magterülethez tartozó és kelet-európai nagyhatalom a Baltikumon és a Fekete-tengeren fel tud készülni egy tengeri háborúra. A jelenlegi háború során a szövetségesek teljes tengeri hadereje kellett ahhoz, hogy uralmuk alatt tartsák az Északi-tengert és a Földközi-tenger keleti részét. Egy megfelelő mértékű tengeralattjáró hadművelet, amit a háború kezdetén indítottak volna a Fekete-tenger vizein, valószínűleg elegendő biztonságot adott volna egy hadseregnek, amely szárazföldön a Szuezi-csatorna ellen támad. Következésképpen Palesztinát, Szíriát, Mezopotámiát, a Boszporuszt és a Dardanellákat, valamint a Baltikum kivezető részeit nemzetközivé kell tennünk valamilyen módon. Ami Palesztina, Szíria és Mezopotámia esetét illeti, tudomásul vettük, hogy Anglia és Franciaország nemzetközi felügyeletet vállal. Miért ne oldanánk meg Konstantinápoly problémáját oly módon, hogy ezt a történelmi várost tennénk meg a Nemzetek Szövetségének Washingtonjává? Amikor a vasúti hálózat átfedi a világszigetet, Konstantinápoly lesz a világ egyik – vonattal, hajóval és repülővel – legkönnyebben megközelíthető városa. A Nyugat vezető nemzetei Konstantinápolyból elterjeszthetnék fényüket azokon az évszázadokon át elnyomott területeken keresztül, amelyeknek az emberiség viszonylatában a leginkább szükségük lenne a fényre. Konstantinápolyból össze lehetne tartani a Nyugatot és a Keletet, és a magterület tartós tengeri szabadságot nyerne el.

A palesztinai zsidó nemzeti székhely lesz a háború egyik legfontosabb kimenetele. E témát illetően most már kimondhatjuk az igazságot. A zsidóság, amelyet évszázadokon át gettókba zártak, és nem férhetett hozzá a társadalom leginkább tiszteletreméltó pozícióihoz, kiegyensúlyozatlan módon fejlődött, s az átlag keresztény szemében kivételes képességei éppen olyan utálatossá váltak, mint hátrányos vonásai. A világ nagy kereskedelmi központjaiban a német térhódítás nem elhanyagolható mértékben a zsidók közreműködésével valósult meg, ahogy a délkelet-európai német uralom a magyarok és a törökök révén szintén zsidó segítséggel alakult ki. A zsidók az oroszországi bolsevikok vezetői között is jelen vannak. Az otthontalan, viszont okos zsidók részt vettek ebben az internacionalista tevékenységben, és a kereszténynek nincs joguk meglepődni ezen. Az ilyesfajta tevékenységeknek azonban nem szabad teret adni a független, baráti nemzetek Szövetségében. Ezért egy nemzeti alapú haza – a világ fizikai és történelmi középpontjában – hatására a zsidók önmaguktól „rendeződnének". Az ítélet, amelyet zsidók hoznának zsidók felett, eredményes lenne még az olyan, nagyobb zsidó közösségekben is, amelyek Palesztinán kívül üzemelnének mű-

„Németországot és Oroszországot az egymással való szembenállás tette nagyhatalommá, a Középső Sáv népei azonban – a lengyelek, a csehek, a magyarok, a románok, a szerbek, a bolgárok és a görögök – nem valószínű, hogy szövetséget alkotnának, kivéve, ha ezzel országaikat akarnák védelmezni. Ennek ellenére oly mértékben különböznek a németektől és az oroszoktól, hogy bízhatunk benne: szembeszegülnének minden olyan új szervezettel, amit nagyobb szomszédjaik a kelet-európai birodalom megteremtésének céljából hoznak létre."

[34] Tág értelemben véve a kifejezést *(islanders of the world)*, amibe a világsziget, Eurázsia lakói is beletartoznak. *(A szerk.)*

ködő vállalkozásként. Ehhez azonban nyíltan el kell ismerni a nemzetiség tényét, amiről néhány zsidó igyekszik elfeledkezni. Vannak, akik megpróbálnak különbséget tenni a zsidó vallás és a héber faj között, de tág értelemben vett azonosságuk népszerű elmélete meglehetősen helytelen.

Ázsia és Afrika hatalmas és sűrűn lakott területein, amelyek az óriási sivatagok és fennsíkok mögött terülnek el, szintén vannak működő vállalkozások, mint például az indiai Brit Rádzs, de ennek fényében könnyelműség lenne sietve arra törekedni, hogy világszintű szimmetriát teremtsenek az önök Nemzetek Szövetsége számára. Az azonban lényeges, hogy sem Kiai-Csau, sem Kelet-Afrika ne térjen vissza annak a hatalomnak az uralma alá, amely kiváló stratégiai érzékkel elvezette őket ahhoz a naphoz, amikor a szárazföldön menetelő hadseregek előkészített citadellákat találtak ezeken a területeken. Világos továbbá, hogy az volt a szándékuk, hogy a kínaiakat és a négereket másodrendű emberanyagként alkalmazzák a világsziget meghódítása során.[35] Nem láthatjuk előre, hogy az emberi faj „Antillákat" benépesítő fele végül milyen szerepet fog játszani a történelemben, a szigetországok lakóinak azonban kötelességük védelmezni az indiaiakat és a kínaiakat a magterület felől érkező hódítástól.

Délnyugat-Afrika és Ausztrálázsia gyarmatai nem térhetnek vissza Németországhoz, a Szövetség függetlenségi elve szerint – néhány kritikus fontosságú terület esetében és egy nemzetközi felügyeleti szerv hatáskörében – minden egyes nemzet a maga ura a saját hazájában, és ez az elv Dél-Afrikára és Ausztráliára is vonatkozik. Ha másféle elveket követnénk, azzal a jövőbeli konfliktusok magvait hintenénk el és hátráltatnánk a leszerelést.

✣

Ennyit szerettem volna mondani a Szövetség megalakításával és a jelenlegi működő vállalkozásokkal kapcsolatban. A jövőbeli működő vállalkozásokról még beszélnünk kell. Sir Edward Grey leírta, hogy milyen szemléletre lesz szükség, amikor erről a hatalmas nemzetközi vállalkozásról beszélünk: nem kellene e témáról is precízebben értekezni?

„A Szövetség próbája a kontinens magterületén fog eldőlni. A természeti adottságok ugyanis biztosítják a világuralom minden feltételét, ezért előrelátással és szilárd garanciák révén kell megakadályozni ennek bekövetkeztét."

Kifejeztem meggyőződésemet azt illetően, hogy mind a szabadkereskedelem, mind a német ragadozó jellegű védelem birodalmi elvek, amelyek a háború előkészítésére szolgálnak. Szerencsére a fiatal angolok nem voltak hajlandók a manchesteri szabadkereskedelem elfogadására, és az anyaország biztosította pénzügyi függetlenség alapján kitartottak azon gazdasági eszmény mellett, amelyet Alexander Hamilton, a nagy amerikai államférfi vetített előre: a valóban független nemzet eszménye mellett, ahol a fejlődés minden tekintetben kiegyensúlyozottan folyik.[36] Ez a legkevésbé sem jelenti azt, hogy nem lehet létrehozni a hatalmas kereskedelmi piacot, ezt a piacot azonban oly módon kell irányítani, hogy a fejlődési irány minden

[35] E mondat – másokhoz hasonlóan – akkor is igaz, ha a tengeri-atlanti hatalmak érdekeit képviselő, azokat előrevetítő szerzőről van szó. *(A szerk.)*

[36] A „működő vállalkozás" *(Going Concern)* eddigi hangsúlyozása azt mutatta, hogy a szerző a szabadpiac – visszatetsző – gazdaságelvű pártján áll, ez a bekezdés azonban pontosítja álláspontját. *(A szerk.)*

esetben a kívánt egyensúly felé mutasson, és ne eredményezzen visszafordíthatatlan gazdasági egyensúlyvesztést.

Nem tudom elképzelni a stabil Nemzetek Szövetségét, ha bármelyik nemzet számára is engedélyezi a kereskedelmi „behatolást", hiszen az ilyen behatolás célja, hogy megfossza a többi nemzetet a szakképzett munkaerő jogos részétől, és ez elkerülhetetlenül általános elégedetlenséghez vezetne.[37] Kereken kimondom, hogy az eredmény tekintetében ez ugyanaz lenne, mintha egyes népek úgy éreznék, hogy a korlátlan szabadkereskedelem, a cobdenizmus uralma alatt a vájárok és csillések helyzetébe taszították őket egy másik ország ipari szakosodása miatt. Amikor egy ország ipara annyira fejlett, hogy termékei vonatkozásában nem elégedhet meg a világpiacnál kevesebbel, a többi ország gazdasági egyensúlya hajlamos felborulni. E háborút követően egyetlen jelentős ország sem engedheti, hogy bármelyik „kulcsiparától", vagyis „lényegi" iparágától megfosszák.[38] Mire e két kategóriát kimerítjük, azt fogjuk látni, hogy akár az általános gazdasági függetlenség csábító helyzetét is a magunkévá tehettük volna, ahelyett, hogy a puszta védekezés során egyik megoldástól a másikhoz kaptunk volna. Ha úgy akarjuk fenntartani a negatív cobdenizmust,[39] hogy közben *kivételeket teszünk*, akkor a világ jelenleg megnyíló körülményei között hamarosan *ad hoc* szervezetek hatalmas és suta testületét hozzuk létre. Az alacsony vámtarifák és támogatások általános rendszere lehetővé teszi, hogy gyorsan és könnyen kezeljünk minden felmerülő nehézséget, hiszen rendelkezésünkre áll a megfelelő irányító szervezet. Nekem viszont nem feladatom, hogy szervezeti kérdések részleteibe bocsátkozzak. Én az eszmény és a cél kérdésével kívánok foglalkozni. A cobdenizmus hívei azt gondolják, hogy a nemzetközi kereskedelem önmagában is előnyös dolog, és hogy az országok közötti szakosodást – feltéve, hogy vakon, természetes okok irányítása alatt zajlik – nem szabad megakadályozni. A berliniek ezzel szemben bátorítják a gazdasági szakosodást az egyes országok között, de tudományosan működnek, és a saját országukban igyekeznek növelni azon iparágakat, amelyek a legtöbb és leginkább szakértő munkaerőt biztosítják. Az eredmény mindkét esetben ugyanaz volt: a működő ipari vállalat megkaparintja a nemzetet, és – más nemzetekkel együtt – megfosztja valódi függetlenségétől. Az ennek következtében felmerülő különbségek konfliktusokat és összecsapásokat is eredményeznek.

Három szemléletet emelhetünk ki a működő vállalkozások elvével kapcsolatban, amelyek tragédiához vezetnek. Az egyik a szabadkereskedelem, amely meghódolást és beletörődést eredményez. Ez a hozzáállás olyan állapothoz

[37] A jelenleg aktualizálódó TTIP – a Brzezinski által már több mint másfél évtizede előrevetített „transzatlanti szabadkereskedelmi megállapodás" – európai nézőpontból szintén ellentmond a fenti észrevételnek. *(A szerk.)*

[38] A két fogalom [a kulcs- vagy lényegi iparág valamint a nem lényegi ipar *(a szerk.)*] közötti különbséget nem mindig veszik észre. Kulcsiparnak azokat az iparágakat nevezzük, amelyek – ha viszonylag kicsik is – szükségesek egy másik, sokkal nagyobb iparág működéséhez. Angliában a háborút megelőzően például évente kétmillió font értékű anilinfestéket használtak fel a textil- és papírgyárakban, melyek évente kétszázmillió font értékű terméket állítottak elő. Az arány az ajtó és az ajtóba illő kulcs arányához hasonlítható. A lényegi iparágak azok, amelyek nem egy apró kulcshoz hasonlatosak. Erre jó példa a huszadik századi acélipar. Érdemes szem előtt tartani ezt a különbséget, mivel elképzelhető, hogy e két esetben külön védelmi intézkedésekre lesz szükség. *(A szerző)*

[39] Cobdenizmus vagy colbertizmus. Védvámigenlés és szabadkereskedelem. Az angol középosztály jellegzetessége, amikor gazdasági szempontból teljesen ellenezte az állami beavatkozást. *(A szerk.)*

vezet, amely az önmagunk elhanyagolása következtében fellépő betegséghez hasonlítható. Az emberi test is működő vállalkozás, amelynek kiegyensúlyozatlan működése esetében az egyes szervek károsodnak, és végül már az orvos tanácsa, sőt, a sebész szikéje sem segíthet a bajon, ugyanis a betegséget csak a páciens halála árán lehetne megszüntetni. Nem kétséges, hogy a múlt század közepén a ragyogó angol napsütésben úgy tűnt, hogy a legbölcsebb politikai filozófia az, ha az adott napnak élünk, és bízunk a Gondviselésben. Még szerencse, hogy a kór nem jutott végzetes stádiumba, mire 1914 augusztusában a műtőasztalra kerültünk. Az azonban, hogy egymillió katonakorú férfit ítéltek alkalmatlannak a katonai szolgálatra, olyan tünet, amelynek fényében majdhogynem köszönetet mondhatunk az Úrnak azért, hogy a háború éppen akkor kezdődött el.

A működő vállalkozással kapcsolatos második szemlélet a pánikra épül. Ez jellemezte Poroszországot, bár jól elrejtették a felsőbbrendű ember hízelgő elmélete mögé, ami – amíg hittek benne – ugyanolyan kellemesnek tűnt, mint a szabadkereskedelem kényelmes hitvallása. Kertelés nélkül kijelenthetem azonban, hogy a *Kultur* erről szólt. A versengésnek és a természetes kiválasztódásnak a darwinizmusban kifejtett eszméjétől megszállott, ijedt poroszok eldöntötték, hogy ha az embereknek végül egymással kell táplálkozniuk a túlélés érdekében, mindenképpen ők lennének azok, akik a többi embert elfogyasztják! Ezért kitartóan fejlesztették a díjnyertesek erejét és hatékonyságát. Azonban az a szörnyűséges működő vállalkozás, amivé országukat alakították, egyre éhesebb lett, és végül kénytelenek voltak hagyni, hogy táplálkozzon. A világban történő kegyetlen és önző tettek felét a pánik motiválja.

A harmadik szemlélet az anarchisták és a bolsevikok szemlélete. Nem kétséges, hogy különbözőnek tekintik magukat, de valójában nem sokat számít, hogy valaki szétzúzza a működő vállalkozást, vagy darabjaira szedi. Ez a szemlélet társadalmi öngyilkosság. Életbevágóan fontos, hogy a nyugati demokráciákban megőrizzük a rendet az újjáépítés folyamata során, bárhol üsse is fel a fejét a bolsevizmus Közép- és Kelet-Európában. A nyugati hatalmak a győztesek,[40] és egyedül ők képesek megakadályozni, hogy a világ keresztülmenjen azon a cikluson, amit az egyes nemzetek már oly sokszor átéltek: idealizmus, zűrzavar, éhség és zsarnokság. Ha nem igyekszünk minden erőnkkel lerombolni a működő társadalmi gépezetet, hanem eszméinket a társadalmi rend egymást követő lépései révén valósítjuk meg, akkor sértetlen marad a szilárd termelés, az alapvető valóság, vagyis az a tényező, amelyen manapság – jobban, mint korábban bármikor – az egész civilizáció alapul. Ne feledjük, hogy a világszintű zűrzavar hatására eltűnik minden nemzeti alapkő, ami alapot szolgáltathatna a rend helyreállításához, ezért a világot beláthatatlan időre az anarchia és a zsarnokság uralná.[41] Több évszázad szükségeltetett ahhoz, hogy elérjük a civilizáció azon szintjét,

„(…) Palesztinát, Szíriát, Mezopotámiát, a Boszporuszt és a Dardanellákat, valamint a Baltikum kivezető részeit nemzetközivé kell tennünk valamilyen módon.”

[40] Mindazonáltal ne feledkezzünk meg arról, hogy a materializmus nem dialektikus, nem ideológiai, de gyakorlati formáit ma *leginkább* Nyugat-Európa képezi, az USÁ-val együtt. *(A szerk.)*

[41] Közel száz évvel a tanulmány megírása után lássuk be, hogy a tengeri hatalom már nem fogadja el a „nemzeti alapkövet”, amely „alapot szolgáltathatna a rend helyreállításához”. *(A szerk.)*

amely a római birodalom összeomlását megelőzően virágzott.

Ha a működő vállalkozás elvének karmaiban vergődünk, és előbb-utóbb betegség üti fel fejét a nemzet testében, s ha nem kerülhetünk a bűnre csábító pánik hatása alá, viszont az öngyilkosságba torkolló forradalmakat is kerülnünk kell, akkor milyen ösvény marad nyitva előttünk? Nyilvánvalóan a rend ösvénye, ami a demokráciában az önuralmat jelenti.[42] Ha volt valami haszna ennek a háborúnak, az a következő: bebizonyosodott, hogy a modern termelés gigászi erejét képesek vagyunk uralni. Korábban sokan úgy vélték, hogy egy világháború oly mértékű pénzügyi válságot idézne elő, hogy egyszerűen nem engedhetjük meg, háborúra kerüljön sor. Mégis, amikor kitört a háború, az angol és a német hitelrendszert egyszerű módszerrel szabadították fel: a nemzeti hitel révén biztosították az egyéni hitel gyökereit, melyeket az ellenséges területek földjéből téptek ki.

Ha önök elismerik, hogy céljuk a működő vállalkozások kontroll alatt tartása, akkor Szövetségük eszményi államformája a kiegyensúlyozott gazdasági fejlődésre épülő nemzet. A nyersanyagok egyenlőtlen mértékben vannak jelen a világon, de az emberek elsőleges tevékenysége – eltekintve az egyes vidékeken honos élelmiszerek megtermelésétől – az iparnak viszonylag kis részét teszi ki. A különféle ásványokat a bányákból nyerhetjük ki, a trópusi terményeket pedig csak a trópusokon lehet megtermelni, ám mind az ásványok, mind a trópusi termények könnyen szállíthatók, így a fejlett iparágakat az általunk választott területeken alapozhatjuk meg. Az embert a foglalkozása teszi azzá, ami: hivatása minden érett férfira rányomja bélyegét. Ugyanez vonatkozik a nemzetekre is, ezért a jövőben egyetlen önbecsüléssel rendelkező nemzet sem fogja hagyni, hogy megfosszák a fejlett iparágakból való jogos jussától. Ezek az iparágak azonban olyan szorosan kapcsolódnak egymáshoz, hogy egymással csak összhangban fejleszthetők. Ebből az következik, hogy minden nemzet törekedni fog az egyes iparágak fejlesztésére, és ebben nem is szabad őket akadályozni.

„Vannak bizonyos stratégiai pozíciók a magterületen és Arábiában, amelyeket az egész világra nézve fontosként kell kezelni, hiszen ezen területek birtoklása elősegítheti vagy megakadályozhatja a világuralom létrejöttét."

Szilárd meggyőződésem, hogy ez az eszmény fogja szavatolni a békét. A hétköznapi társadalmakban nagyon nehezen valósul meg a különböző anyagi helyzetű emberek igazi barátsága. Ezt a csodaszép kapcsolatot lehetetlenné teszi a lekezelés és a kiszolgáltatottság. Kétségtelen, hogy a civilizáció a szolgáltatások cseréjén alapul, de fontos, hogy ez a csere egyenlő alapon működjön. Pénzgazdaságunkban az egyenlő szolgáltatások értéke nagyon egyenlőtlen az általuk biztosított ipari foglakoztatás minőségét illetően. A nemzetek elégedettsége érdekében arra kell törekednünk, hogy egyenlő esélyeket biztosítsunk a nemzeti fejlődés tekintetében.

Ford. Erdődy Péter

[42] Figyeljünk arra, hogy a nemzeti elv hangsúlyozása mellett – alapvetően jóindulatúan – Mackinder önuralomként is értelmezi a demokráciát. *(A szerk.)*